
Capitolul 5.

Abordările problemei conflictelor teritoriale de către partidele politice și comunitatea de experți

Capitolul de față continuă exercițiul analitic privind deosebirile programate înregistrate în sistemul de partide din Republica Moldova. După cum arată aprecierile importanței anumitor chestiuni, prezentate în Tabelul 3.5, problematica conflictelor teritoriale este importantă pentru partidele politice. În prezentul capitol, la început se face o analiză succintă a aprecierilor importanței, precum și a nivelului de polarizare a pozițiilor partidelor pe baza unor chestiuni aparte ce țin de conflictele teritoriale. Ulterior, unele dintre aceste subiecte sunt dezbătute amănunțit în a doua parte a capitolului. O prioritate în discuție este acordată analizei dinamicii schimbărilor intervenite în poziționarea partidelor din perspectiva temporală. Acest lucru a condus la operarea de modificări în ordinea prezentării figurilor privind poziționarea partidelor pe baza unor chestiuni aparte. O trăsătură distinctivă a procedurii de prezentare a rezultatelor cercetării în capitolul de față este, de asemenea, și faptul că, în afară de analiza poziționării partidelor, noi oferim cititorului posibilitatea de a face cunoștință cu pozițiile personale ale experților în problema dată.

Importanța problemelor cu privire la conflict

După cum reiese din datele prezentate în Tabelul 3.5 din Capitolul III, chestiunea privind forma structurii de stat, care presupunea opțiunea între modelele de stat federal sau unitar, a fost apreciată de către funcționarii partidelor ca una dintre cele mai importante. Aceasta, mai degrabă, reflectă rezonanța publică a chestiunii la momentul desfășurării cercetării. Subiectul a devenit actual în rezultatul inițiativei de federalizare, propusă de către Partidul comunistilor ca idee de bază pentru soluționarea conflictului transnistrean la începutul legislaturii a XV-a a Parlamentului (2001-2005). Problema modificării formatului de negocieri în problema transnistreană (atribuirea UE

și SUA a statutului de participanți cu drepturi depline), precum și problema prezenței forțelor militare ruse în regiunea din stânga Nistrului, au fost de asemenea apreciate ca fiind foarte importante.

Pe de altă parte, participarea României la negocierile privind soluționarea conflictului transnistrean, a fost apreciată de către respondenți drept cea mai puțin importantă din toate subiectele incluse în chestionar. Problema privind perfecționarea statutului juridic al autonomiei găgăuze, care uneori este examinat în contextul discutării subiectului privind viitorul statut al regiunii transnistrene, după importanță, la fel s-a clasat printre cele mai puțin importante..

Subiectul privind participarea României la procesul de reglementare relevă o variație considerabilă a priorităților politice ale unor partide. După cum se vede din Tabelul 3.5, respondenții chestionați din cadrul PPCD, partid care tradițional este calificat drept cel mai pro-românesc, consideră că această problemă este una dintre cele mai importante (5 puncte), pe când persoanele chestionate din alte partide au apreciat importanța acestui subiect cu mai puțin de 4 puncte.

Nivelul de polarizare a pozițiilor partidelor pe fiecare chestiune

Aprecierile polarizării sistemului de partide asupra fiecărei probleme în parte sunt prezentate în Tabelul 3.6 din Capitolul III. Cel mai înalt nivel de polarizare printre problemele ce țin de conflictele teritoriale a fost identificat în subiectele referitoare la *participarea României la negocierile privind soluționarea conflictului și prezența forțelor militare ruse în această regiune*. Într-o măsură considerabilă acest lucru este rezultatul opiniei generale ale respondenților care socotesc că PPCD și P-R-R (două forțe politice situate la polurile opuse ale eșichierului politic) ocupă cele mai diametral opuse poziții anume în subiectele date.

Cea mai mică dispersare a pozițiilor partidelor s-a dovedit a fi în chestiunea utilizării forței militare pentru soluționarea conflictului transnistrean. Devierea-standard de 1,08 puncte demonstrează existența unor deosebiri neesențiale între partidele politice referitoare la acest subiect. După cum ne arată analiza detaliată a estimării pozițiilor partidelor, în problema privind utilizarea forței, majoritatea formațiunilor politice se autopozitionează pe la mijlocul scalei de 10 puncte, ale cărei poziții extreme au fost formulate în chestionar în felul următor: „*forța militară nu poate fi folosită nici într-un caz*” și „*forța militară poate fi folosită în caz de necesitate*”.

Valorile mari ale gradului de polarizare în majoritatea subiectelor privind

conflictele teritoriale, este în mare măsură rezultatul includerii P-R-R în grupul partidelor, ale căror poziții ne-am propus să le analizăm în studiul nostru. Examinând mai atent pozițiile P-R-R în anumite chestiuni, observăm existența unei mari deosebiri între poziția acestei formațiuni și pozițiile celorlalte partide, practic, în fiecare subiect ce ține de problematica dată. Deși partidele care se află într-un proces de fuzionare în cadrul P-R-R, au acumulat în sumă aproximativ 8% din voturile alegătorilor la alegerile parlamentare din anul 2005, pragul electoral înalt și fracționarea acestor forțe politice nu le-a permis să accedă în Parlament. Ponderea electorală relativ substanțială a acestor partide presupune necesitatea studierii orientării lor programatice.

1. Forma structurii de stat

Inițiativa de modificare a structurii de stat a Republicii Moldova (de la forma unitară la cea federală) s-a conturat după venirea la putere a PCRM în anul 2001. Această inițiativă era examinată ca una dintre căile de soluționare a conflictului transnistrean, precum și ca un mecanism de reintegrare a regiunii transnistriene. Planul federalizării s-a dovedit a fi o inițiativă controversată, care a provocat o reacție negativă în mai multe păături ale societății moldovenești. Inițiativa dată nu a atins rezultate semnificative în procesul de soluționare a conflictului și, către finele primului mandat de guvernare a Partidului comunistilor, ea și-a pierdut din actualitate. Cu toate acestea, unii experți internaționali continuă să susțină că un anumit model al sistemului constituțional federal cu o împărțire a prerogativelor de putere, mai echilibrată decât cea propusă în planul Kozak în anul 2003, ar putea constitui o bază pentru reintegrarea Republicii Moldova.

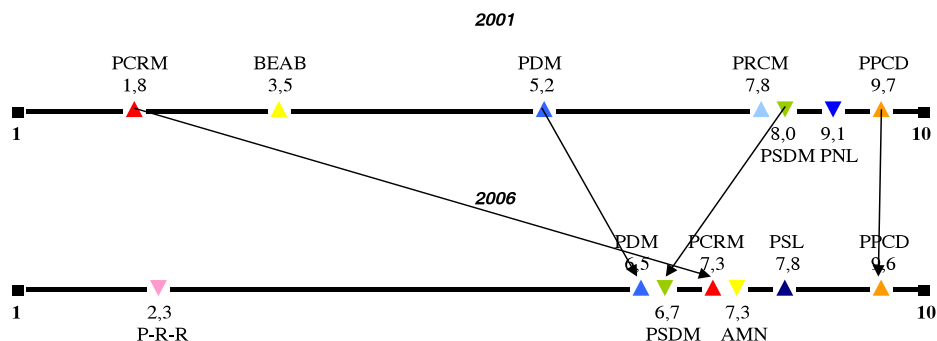
Așa cum demonstrează rezultatele studiului nostru, majoritatea liderilor politici din Republica Moldova, inclusiv reprezentanții partidului de guvernământ, nu împărtășesc la ziua de azi optimismul privind perspectivele federalizării. Figura 1a reprezintă opinia experților cu privire la dinamica schimbării pozițiilor partidelor în problema federalizării.

Datele din fig.1a relevă faptul că, din punctul de vedere al experților, între anii 2001 și 2006 pozițiile principalelor partide politice au suferit modificări radicale în privința subiectului federalizării. Pozițiile forțelor politice în anul 2001 evaluate de către experți, sunt caracterizate printr-o diversitate a punctelor de vedere ale partidelor vizavi de problema federalizării. După cum reiese din figură, experții consideră că PCRM, ca și BEAB, la începutul anilor 2000 se postau drept formațiuni care admiteau posibilitatea organizării federative

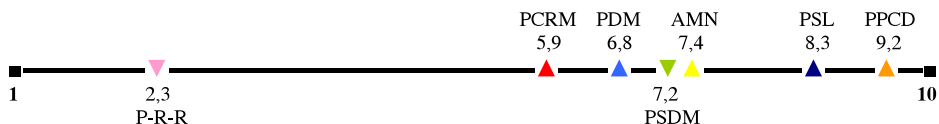
COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

Fig. 1. Forma structurii de stat: stat federal versus stat unitar.

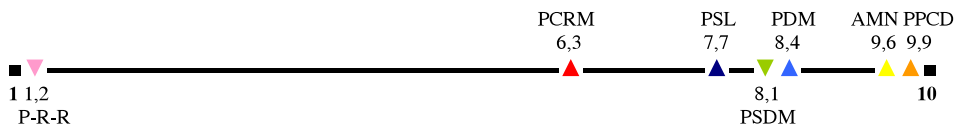
1a. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

1b. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

1c. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

Notă: 1 – stat federal; 10 – stat unitar

a statului. PDM a ocupat o poziție de centru în această problemă. Celelalte forțe politice mari au avut preferințe politice aproximativ similare pentru menținerea structurii unitare a statului.

În opinia aceluiași experți, către anul 2006 pozițiile celor mai reprezentative partide politice în problema federalizării au devenit mult mai apropiate. Menținerea formei unitare a statului a devenit o preferință politică împărtășită de către toate partidele parlamentare. Cea mai spectaculoasă schimbare a suferit-o poziția partidului de guvernământ, care a renunțat la ideea federalizării, după eșecul în anul 2003 al tratatelor cu autoritățile transnistrene pe marginea proiectului unei eventuale constituții a statului federal reîntregit. Schimbarea poziției acestui partid, precum și dispariția BEAB de pe scena politică, a avut drept consecință faptul că, după alegerile

din anul 2005, în Parlament lipsește acea forță politică care ar susține ideea de federalizare.

Figura 1a mai relevă, de asemenea, că mediile aritmetice ale opiniilor experților despre pozițiile PCRM și AMN (partid care a fost adversarul principal al comuniștilor în alegerile din anul 2005) au coincis. Deși coincidența pozițiilor PCRM și AMN este întâmplătoare, acest fapt demonstrează, totuși, că, în general, experții nu văd mari deosebiri în abordarea acestui subiect de către cei doi mari antagoniști din ultimele alegeri parlamentare.

Figurile 1b și 1c reflectă aprecierea pozițiilor partidelor de către funcționarii de partid chestionați. Aceste date ne demonstrează poziționarea partidelor în anul 2006. Figura 1b prezintă mediile partidelor, calculate în baza opiniilor tuturor funcționarilor de partid. Pozițiile partidelor din figura 1c sunt calculate pe baza aprecierilor funcționarilor de partid despre propriile formațiuni.

Datele acestor două figuri confirmă concluziile experților. Din aprecierile funcționarilor de partid rezultă că toate formațiunile social-politice, cu excepția P-R-R, pledează pentru modelul statului unitar. Trebuie menționat că, în cazul partidelor ce se pronunță pentru modelul statului unitar, rezultatele autoevaluării, prezentate în figura 1c indică asupra unor preferințe mai radicale, în comparație cu pozițiile lor rezultate din aprecierile întregului eșantion, prezentate în figura 1b. De exemplu, poziția medie a AMN rezultată din aprecierea întregului eșantion a constituit 7,4 puncte, în timp ce funcționarii înșiși ai acestei formațiuni au apreciat poziția propriului partid cu 9,6 puncte. Dintre partidele care preferă modelul statului unitar, această tendință a lipsit doar în cazul PSL.

Statutul de partid de guvernământ al PCRM determină importanța pozițiilor acestuia în problemele formei structurii de stat. Spre deosebire de experți, membrii partidului comunist, precum și ai celorlalte partide incluse în eșantion, consideră poziția comuniștilor în chestiunea unitarismului ca fiind mai puțin radicală în comparație cu cea a altor partide parlamentare. Partidul comuniștilor a fost inițiatorul planului de federalizare la începutul anilor 2000 și, cu toate că după eșecul negocierilor din anul 2003 partidul a renunțat la acest plan, credem că acceptarea inițială a posibilității de federalizare a Republicii Moldova și-a lăsat amprenta asupra percepției de către funcționarii celorlalte partide a poziției comuniștilor în această chestiune.

În afară de nereușitele semnalate pe parcursul negocierilor, o schimbare atât de esențială între anii 2001 și 2006 a poziției PCRM în chestiunea fede-

COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

ralismului a fost determinată și de reacția negativă a societății moldovenești la inițiativa federalizării. La formarea acestei reacții un rol determinant l-au avut experții. Critica planului de federalizare din partea experților a fost destul de aspră. Partidul comuniștilor nu a fost în stare să convingă comunitatea experților de utilitatea ideii federalizării ca principiu de soluționare a conflictului și, astfel, nu a putut obține susținerea acestui grup social, care avea o mare influență asupra formării opiniei publice, atunci când a încercat să popularizeze inițiativa respectivă în societate.

Opiniile proprii ale experților chestionați demonstrează că aceștia, în majoritatea lor, preferă structura unitară a statului Republica Moldova. În tabelul 1 sunt prezentate datele răspunsurilor experților despre pozițiile acestora în problema formei structurii de stat.

Tabel 1. Pozițiile experților în problema structurii de stat: stat federal versus stat unitar.

Expert	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	Media
Evaluare	9	5	5	10	1	10	5	10	9	10	9	7,55

Rezultatul mediu de grup – 7,55 puncte – ne arată că pozițiile experților și cele ale partidelor adeptе ale unitarismului statului sunt apropiate.

Poziția experților ar fi mult mai prounitară, dacă indicele mediu s-ar fi calculat fără a lua în considerație opinia expertului, identificat în tabelul 1 ca expertul E5. Opinia acestui expert se deosebește de părerile altor experți nu doar în această privință, ci și în multe alte subiecte incluse în chestionar. În acest caz (excluding an outlier), indicele mediu al aprecierilor experților ar fi 8,2 puncte, ceea ce înseamnă că, așa cum reiese din datele pentru anul 2006 prezentate în figura 1a, opinia experților este mai radicală în comparație cu poziția tuturor partidelor parlamentare, cu excepția PPCD.

În concluzie, trebuie făcute câteva precizări în legătură cu caracterul neacceptării ideii federalismului de către partidele parlamentare, precum și de către marea majoritate a experților. Ideea statului federal este asociată în societatea moldovenească foarte mult cu eșuarea în anul 2003 a memorandumului Kozak. Acest memorandum este cunoscut printre politicienii moldoveni, în primul rând, prin formularea unor principii constituționale care, în cazul acceptării planului, creau niște premise pentru fragmentarea și ineficacitatea procesului de luare a deciziilor la nivelul puterii centrale. O altă formulare, în chestionarul nostru, a problemei privind perspectivele federalizării ar fi fost în măsură să aducă alte răspunsuri, atât din partea funcționarilor, cât și, probabil, din partea experților. Spre exemplu, PSL, partid care susține ideea

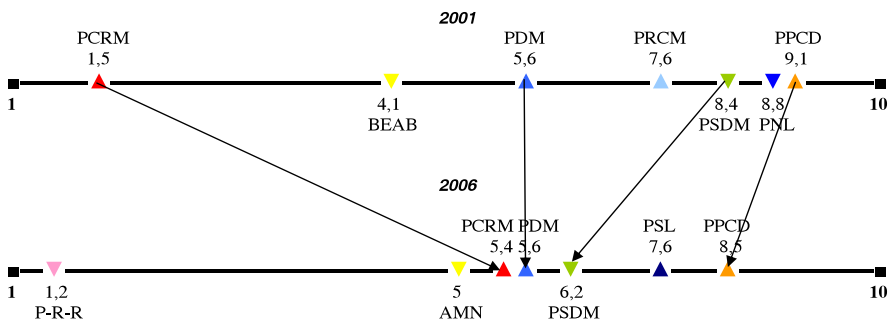
federalismului european, încă în anii 2002-2003 a declarat oficial despre posibila susținere a ideii federalismului, în cazul în care aceasta ar fi însemnat o structură federală simetrică, cu prezența mai multor subiecte federale cu același statut. Acest model, care uneori e reformulat în termenii regionalismului descentralizat, este unul frecvent discutat în mediul politic, dar și în cel al experților din Moldova.

2. Statutul Transnistriei

Subiectul privind caracterul autonomiei a avut drept scop să clarifice pozițiile partidelor și experților referitoare la eventualul statut al Transnistriei, în caz că diferendul ar fi fost soluționat prin acordarea regiunii a unui statut special în cadrul statului unitar. Punctele extreme ale scalei de 10 puncte, pe marginea acestui subiect, au fost stabilite ca preferințe pentru o

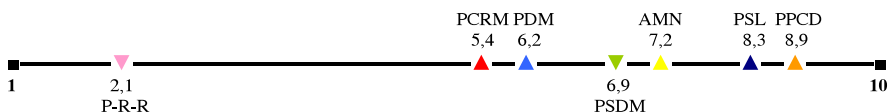
Fig. 2. Statutul Transnistriei: *autonomie largă versus autonomie limitată.*

2a. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

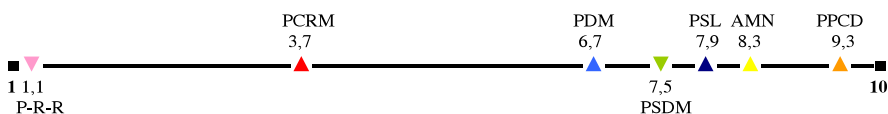

Notă: 1 – autonomie largă; 10 – autonomie limitată.

2b. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

2c. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

autonomie largă sau una *limitată* a regiunii transnistriene. Hotărârea noastră de a utiliza o formulare simplă a celor două alternative a fost motivată prin dorința de a evita definiții complicate a posibilelor modele de autonomie, deoarece astfel de noțiuni ar necesita cunoștințe de specialitate vaste din partea respondenților noștri.

În fig. 2a este prezentată schema poziționării, ale cărei caracteristici de bază sunt asemănătoare cu cele din schema care a fost prezentată în fig. 1a în chestiunea federalizării. Din punctul de vedere al experților, partidul comunist și-a modificat substanțial poziția între anii 2001–2006. Chiar dacă schimbarea poziției comuniștilor în problema dată nu este atât de semnificativă în comparație cu mutațiile în chestiunea federalizării, totuși însuși faptul unei schimbări esențiale a poziției demonstrează o schimbare de atitudine în interiorul partidului comuniștilor față de conținutul posibilului acord privind autonomia. Ca și din fig.1a, din fig.2a reiese că, în opinia experților, în această problemă nu există deosebiri esențiale între PCRM și AMN.

Dintre toate partidele care, asemeni PCRM-ului, s-au menținut din punct de vedere organizatoric în perioada anilor 2001–2006, poziția PSDM, așa cum ne ilustrează figura 2a, a suferit cea mai esențială modificare. PSDM în actualul Parlament nu este reprezentat, însă poziția acestui partid este cunoscută respondenților, în virtutea faptului că acesta este unul dintre cele mai vechi partide politice din Moldova. Schimbările intervenite în poziționarea partidului sunt determinate mai degrabă de schimbările intervenite în conducerea formațiunii. După demisia liderului partidului (O. Nantoi), care s-a aflat în această funcție o perioadă îndelungată de timp, noua conducere a decis să ia o poziție mai moderată în problema autonomiei regiunii transnistriene. Schimbări asemănătoare în poziția PSDM au putut fi observate și în problema federalizării, precum și în alte subiecte incluse în chestionar.

Rezultatele chestionării funcționarilor, prezentate în figurile 2b și 2c, coincid în mare parte cu rezultatele chestionării experților. Principala concluzie, obținută în urma comparării rezultatelor figurilor 2b și 2c, constă în faptul că exponenții PCRM consideră că partidul lor are o poziție mai conciliantă în chestiunea eventualității unei autonomii largi, decât o relevă opinia medie a funcționarilor de partid din întregul eșantion. Evaluarea de către funcționarii PCRM a poziției propriului partid este de 3,7 puncte, în timp ce rezultatul chestionării tuturor funcționarilor denotă o poziționare a PCRM la valoarea de 5,4 puncte. Rezultatele autoevaluării partidelor din figura 2c ne permit

să presupunem că, dintre toate partidele parlamentare, partidul de guvernământ este cel mai dispus ideii de soluționare a conflictului transnistrean pe calea acordării acestei regiuni a unei autonomii largi.

Luând ca bază autoevaluarea partidelor, se poate concluziona că deosebirile între politicile PCRM și AMN (partid care s-a clasat pe locul doi în alegerile parlamentare din 2005) în acest subiect sunt foarte substanțiale (distanța între AMN și PCRM, bazată pe autoevaluare, este de 4,6 puncte). Analizând pozițiile evaluate de întregul eșantion, prezentate în fig. 2b, putem observa că deosebirile între aceste două partide sunt mai puțin frapante, dar la fel de însemnate: 1,8 puncte. În același timp, aprecierea de către experți a acestor două partide, prezentată în fig. 2a, presupune existența unor deosebiri minime și chiar poziționează AMN mai aproape decât PCRM de polul *autonomiei largi*.

Opiniile contradictorii despre poziția AMN în problema dată pot fi explicate parțial prin remanierele de cadre din interiorul partidului, care au avut loc în perioada analizată. La momentul efectuării studiului de la AMN s-a desprins aripa social-democrată care, tradițional, ocupa o poziție mai conciliată față de Transnistria. Ca urmare, respondenții intervievați au fost, se pare, reprezentanții aripii național-liberale, fapt prin care se și explică poziția intransigentă a AMN față de ideea unei autonomii largi, fixată în figura 2c, la fel ca și opoziția radicală a acestui partid față de ideea federalizării, fixată în figura 1c. Consecințele de ordin ideologic survenite în urma remaniierilor organizaționale în interiorul AMN puteau fi mai puțin evidente la momentul efectuării sondajului pentru respondenții ce nu fac parte din AMN, ceea ce explică diferența în aprecierile poziției AMN făcute de către experți și de respondenții-reprezentanți ai altor partide.

Diferențele majore semnalate în opiniile respondenților au putut fi, de asemenea, și un rezultat al poziției luate de partid în perioada campaniei electorale parlamentare din anul 2005. În această perioadă, liderii AMN au fost interesați îndeosebi de lansarea unor semnale, care să arate că ei sunt mai capabili, în comparație cu concurenții lor, de a implica elita politică de la Tiraspol în reluarea procesului negocierilor pentru soluționarea conflictului. În cursul campaniei electorale liderii AMN au fost criticați atât de adversarii politici, cât și de unele mijloace mass-media din Moldova, pentru presupusele implicări în operațiuni ilegale de afaceri cu liderii separatiști din Transnistria.

Opiniile experților asupra subiectului privind statutul autonomiei pentru Transnistria au fost polarizate într-o măsură considerabil mai mare decât

COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

opiniile lor referitoare la problema federalizării. Tabelul 2, prezentat mai jos, conține rezultatele poziționării experților.

Tabel 2. Pozițiile experților în problema **statutului Transnistriei**: autonomie largă versus autonomie limitată

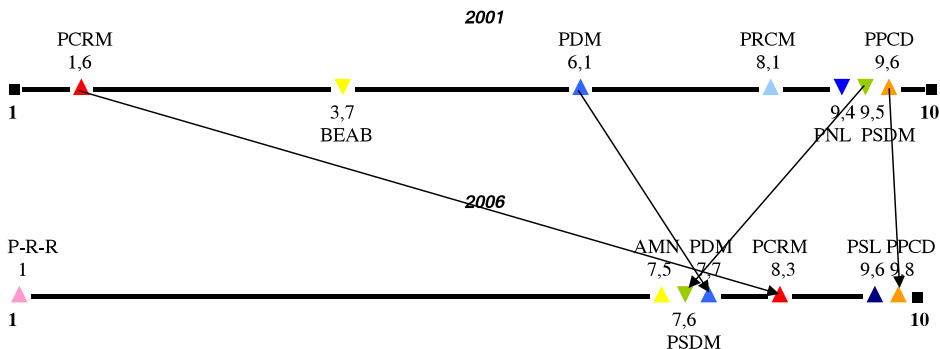
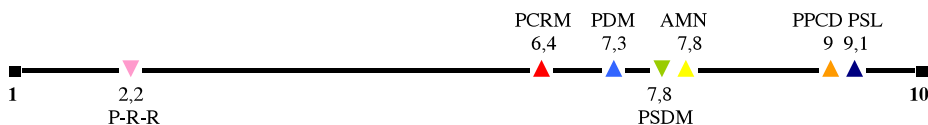
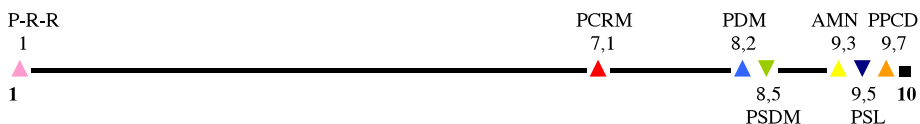
Expert	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	Media
Evaluare	10	4	5	8	1	1	1	8	10	10	10	6,2

În timp ce valoarea medie din tabel indică faptul că tendința este în favoarea autonomiei limitate, aprecierile individuale ne indică asupra unor deosebiri esențiale între opiniile experților. În primul rând, printre experți este evidentă o tendință de a ocupa cele mai radicale poziții în această problemă. Șapte din cei unsprezece experți și-au determinat pozițiile la una dintre cele două extremități opuse ale axei. Patru experți și-au marcat pozițiile sale cu 10 puncte, în timp ce alți trei experți și-au identificat pozițiile lor la valoarea egală cu 1 punct. Aceasta ne demonstrează lipsa consensului în comunitatea experților asupra problemei date, rezultat care poate fi interpretat ca o nedumerire, dacă privim prin prisma mai multor ani de discuții duse de către experții din Republica Moldova în problema limitelor autonomiei pentru regiunea transnistreană.

3. Formatul negocierilor pentru soluționarea conflictului

Formatul existent al negocierilor este cunoscut ca „5+2”. El include Republica Moldova, regiunea separatistă transnistreană, OSCE, Rusia și Ucraina în calitate de membri cu drepturi depline, iar din anul 2005 – UE și SUA în calitate de observatori la procesul de negocieri. Atât politicienii moldoveni, cât și reprezentanții societății civile, criticau în mod tradițional formatul pentalateral stabilit inițial pentru că acesta crea condiții care, potrivit criticilor, permitea Rusiei să domine procesul de negocieri. Includerea oficială în formatul de negocieri în anul 2005 a UE și SUA ca observatori, în opinia majorității observatorilor din Republica Moldova, nu a schimbat percepția generală a dominației ruse. Alternativa propusă de un șir de politicieni de seamă și experți din Moldova, prevede acordarea UE și SUA a statutului de participanți cu drepturi depline în cadrul negocierilor.

Rezultatele evaluării gradului de importanță a subiectelor, indică asupra faptului că elitele partinice consideră problema formatului negocierilor ca fiind una din cele mai importante subiecte. După cum reiese din figura 3a, pozițiile partidelor în acest subiect s-au schimbat radical pe parcursul timpului. Dinamica schimbărilor pozițiilor în subiectul dat este asemănătoare cu dinamica schimbărilor în subiectele precedente:

Fig. 3. Formatul de negocieri: menținerea formatului actual versus modificarea formatului.3a. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*3b. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*3c. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

Notă: 1 – menținerea formatului actual (5 părți în anul 2001, 5+2 în anul 2006); 10 – modificarea formatului (extinderea formatului cu acordarea UE și SUA a statutului de observatori (5+2) în anul 2001, acordarea UE și SUA a statutului de părți plenipotențiare (7 părți) în anul 2006).

Experții consideră, așa cum rezultă din fig.3a, că numai partidele cu o poziție proeuropeană bine determinată au pledat în anul 2001 pentru schimbarea formatului. PCRM, care a venit la putere în anul 2001 cu un program, care printre scopurile sale presupunea legături mult mai strânse cu Rusia, spera să soluționeze conflictul folosind formatul existent la acea oră al negocierilor. În preajma anului 2006 situația s-a schimbat radical. Președintele V. Voronin și conducerea PCRM, descurajați de lipsa progresului în negocieri, și-au schimbat poziția în folosul modificării formatului.

Rezultatele interviuării funcționarilor de partid, prezentate în figurile 3b și 3c, reflectă tendința generală a tuturor partidelor politice, cu excepția P-R-R, de a susține ideea modificării formatului. În timp ce mediile partidelor

(pozițiile apreciate de întregul eșantion) indică asupra existenței unor deosebiri între partide, rezultatele autoevaluării, prezentate în figura 1c, presupun variații minime între pozițiile majorității partidelor în problema dată. Faptul că poziția comuniștilor din fig.3c este cel mai puțin radicală în chestiunea modificării formatului ar putea însemna că unii funcționari ai PCRM nu împărtășesc entuziasmul oficial al conducerii partidului referitor la includerea în negocieri a reprezentanților Occidentului.

Spre deosebire de problema caracterului autonomiei pentru regiunea transnistreană, care a demonstrat existența unui nivel mare de divergențe între experți, subiectul privind formatul tratativelor nu a provocat discrepante majore în opiniile acestora. În urma comparației nivelurilor de polarizare a pozițiilor personale ale experților din tot spectrul subiectelor ce se referă la problematica transnistreană, cel mai mic nivel de polarizare a fost înregistrat anume în acest subiect.

Tabelul 3. Pozițiile experților în problema **formatului de negocieri**: menținerea formatului actual (5+2) versus modificarea formatului (7)

Expert	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	Media
Evaluare	10	9	8	10	6	10	10	10	10	10	10	9,4

Datele tabelului 3 demonstrează că experții sunt, aproape unanimi în pozițiile lor, susținând necesitatea modificării formatului de tratative și implicării plenare a UE și SUA în procesul de negocieri. Această poziție comună a experților are o explicație. Unii dintre experți au fost implicați în mod nemijlocit în elaborarea și promovarea cunoscutei inițiative a societății civile privind strategia celor „3D” referitoare la Transnistria (demilitarizarea, decriminalizarea, democratizarea)¹. Propunerea de internaționalizare a procesului de soluționare a conflictului a fost un element important al acestei inițiative.

4. Consecutivitatea etapelor procesului de soluționare a conflictului

Reluarea interesului față de problema democratizării regiunii transnistriene, al cărui catalizator a fost planul Iușcenko de soluționare a conflictului, a revigorat o veche dilemă cu care se confruntă autoritățile de la Chișinău și care urmează a fi soluționată în procesul de negocieri². Punând accent pe

¹ O informație mai detaliată poate fi găsită în: Oazu Nantoi, *Transnistrian Conflict: What Could the European Union and the United States of America Do?* // http://www.ipp.md/public/comentarii/39/en/Transnistrian%20Conflict-EU%20and%20SUA_Engl29.doc

² Vezi: *Ukrainian plan for settling the Transnistrian conflict*. // http://www.ipp.md/files/Comentarii/Yushchenko_plan_eng14.doc

importanța realizării unor schimbări calitative în regiunea ce s-a separat, Chișinăul nu poate evita subiectul privind viitorul statut al Transnistriei în componența Republicii Moldova reîntregite. Claritatea în abordarea statutului regiunii poate deveni un factor important al succesului reformelor democratice în regiune.

Actualmente, autoritățile de la Chișinău se abțin să prezinte detaliile eventualului statut propus. Actele normative adoptate de Parlamentul Republicii Moldova în anul 2005 nu conțin răspunsuri concrete la această întrebare³. Insuficiența unor dispoziții detaliate referitoare la statut, în viziunea misiunii OSCE în Moldova (care este cea mai importantă organizație internațională în regiune), constituie o dificultate în căutarea soluționării definitive a conflictului. După părerea misiunii OSCE, negocierile privind statutul care includ, printre altele, și problema delimitării competențelor între autoritățile centrale și cele regionale, trebuie să se desfășoare în paralel cu tratativele orientate spre realizarea unor schimbări democratice interne în Transnistria⁴.

Această problemă a fost formulată în chestionarul nostru ca o alternativă între *prioritățile reformelor democratice interne în Transnistria și asigurările privind semnarea unui acord despre statutul regiunii*. După cum relevă datele Tab.3.5 din Cap.3, respondenții noștri, reprezentanți ai partidelor politice, nu consideră această problemă ca fiind una dintre cele mai importante subiecte legate de Transnistria. Problema în cauză nu este nici una dintre cele mai frecvent discutate în societatea moldovenească, după ce Parlamentul Republicii Moldova, în urma adoptării unui șir de acte legislative în vara anului 2005, a declarat așa-numitul consens național privind soluționarea diferendului transnistrean.

După cum rezultă din datele fig. 4a, experții consideră că la momentul venirii la putere în anul 2001, comuniștii erau gata să negocieze statutul regiunii transnistrene fără careva condiții prelabile de democratizare internă a acesteia. Această poziție a suferit o transformare totală către momentul efectuării cercetării noastre, realizată într-un context politic caracterizat, în primul rând, printr-un interes sporit față de planul Iușcenko și declararea oficială a susținerii acestui plan de către Parlamentul Republicii Moldova.

Aprecierile experților și ale funcționarilor de partid, prezentate în figurile alăturate, indică faptul că printre partidele parlamentare există o tendință

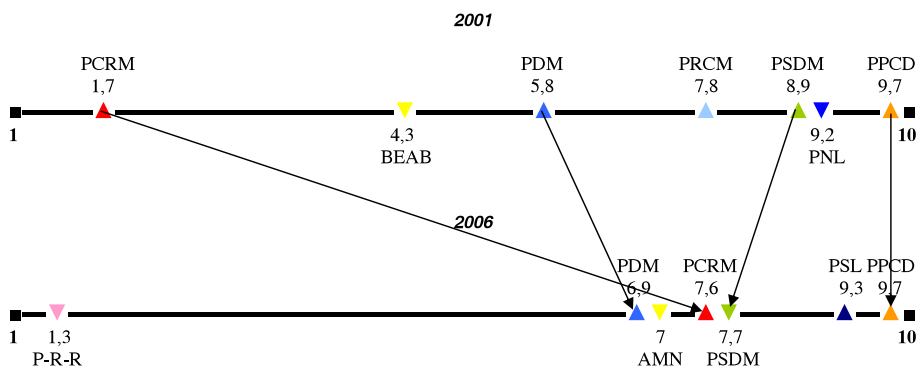
3 Pentru discutarea problemelor actelor legislative adoptate de Parlamentul RM în vara 2005, vezi Oleh Protsyk, "Moldova's Dilemmas in Democratizing and Reintegrating Transnistria," *Problems of Post-Communism*, Vol. 53/4 (2006): 29-42.

4 Prezentarea lui Gottfried Hane, locțiitorul conducătorului Misiunii OSCE în Moldova, la seminarul „Căile spre democratizarea regiunii transnistrene”, 27 septembrie 2006, Chișinău.

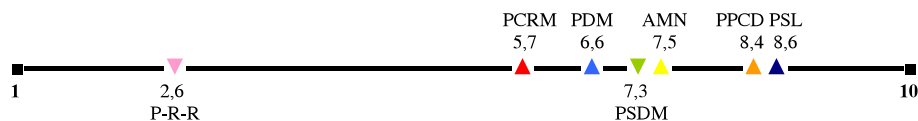
COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

Fig. 4. Consecutivitatea etapelor în soluționarea diferendului transnistrean: întâi acordul privind statutul Transnistriei versus întâi democratizarea Transnistriei.

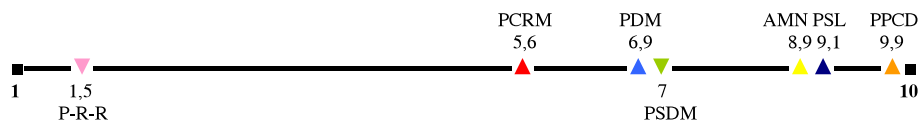
4a. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

4b. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

4c. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

Notă: 1 – întâi acordul privind statutul Transnistriei; 10 – întâi democratizarea Transnistriei

generală de a trata ca fiind prioritară democratizarea internă a Transnistriei. În același timp, trebuie atrasă atenția asupra aprecierilor poziției partidului de guvernământ, prezentate în figurile 4b și 4c, care ne vorbesc despre faptul că poziția comuniștilor este foarte apropiată de cifra intermediară a scalei (mijlocul scalei – 5,5 puncte). Avem tot temeiul să presupunem că partidul comuniștilor este gata să dea o apreciere potențialelor beneficii, despre care vorbește o parte considerabilă a observatorilor internaționali privind desfășurarea negocierilor asupra statutului Transnistriei în paralel cu tratativele privind democratizarea regiunii.

Analiza pozițiilor personale ale experților arată că aceștia sunt predispuși să susțină prioritatea componentei de democratizare într-o măsură mai mare,

decât, așa cum consideră ei, aceasta o face partidul de guvernământ (vezi: aprecierea de către experți a poziției PCRM în a.2006, figura 4a):

Tabelul 4. Pozițiile individuale ale experților în problema **consecutivității etapelor de soluționare a conflictului transnistrean**: mai întâi acordul privind statutul Transnistriei versus mai întâi democratizarea Transnistriei

Expert	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	Media
Evaluare	10	9	6	8	4	10	6	10	10	10	10	8,45

Media experților – 8,45 puncte – este destul de aproape de polul priorității democratizării de pe scala propusă. Acest rezultat nu este surprinzător și demonstrează faptul că ideea democratizării Transnistriei, ca o condiție prealabilă pentru soluționarea conflictului, are o susținere puternică printre membrii comunității experților. Democratizarea a fost una dintre pietrele de temelie ale sus-menționatei strategii a celor „3D” privind soluționarea conflictului, strategie elaborată de membrii comunității experților și care a avut o puternică susținere din partea societății civile din Moldova.

5. Aplicarea forței în procesul aplanării conflictului

Utilizarea forței militare în procesul soluționării conflictelor secesioniste constituie o opțiune de strategie, pe care țările afectate de separatism sunt interesate să o păstreze în arsenalul posibilelor mijloace de influență asupra situației. În această privință, statul Republica Moldova nu este o excepție. Forța militară a fost deja aplicată în trecut, în primăvara-vara anului 1992, când subdiviziunile poliției moldovenești și unitățile militare în curs de formare au încercat forțat să reintegreze regiunea separatistă. Această experiență s-a dovedit a fi destul de negativă și a dus la întreruperea tratatelor și la escaladarea conflictului.

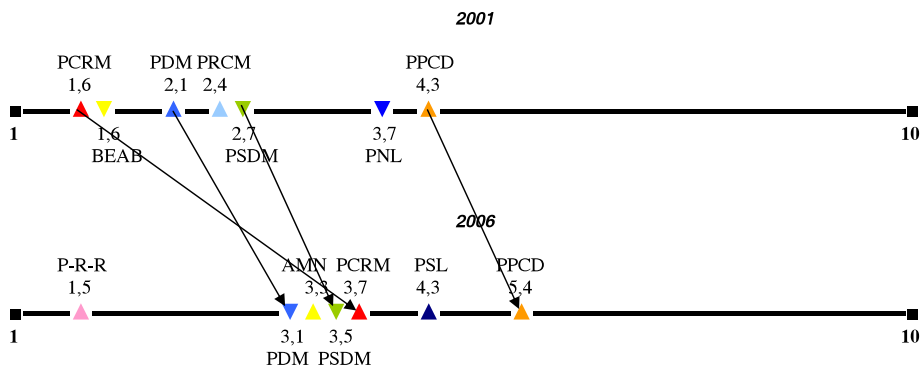
Am rugat experții și funcționarii de partid să aprecieze pozițiile partidelor în problema aplicării forței. Au fost propuse două alternative: „imposibilitatea aplicării forței, în niciun caz” versus „posibilitatea aplicării forței în caz de necesitate”, amplasate la capetele opuse ale scalei de 10 puncte.

În perioada anilor 2001-2006 în pozițiile majorității partidelor politice s-au produs schimbări modeste, dar, totodată, esențiale, în ceea ce privește atitudinea lor față de chestiunea aplicării forței. Surprinzătoare s-a dovedit a fi direcția acestor schimbări. Figura 5a atestă faptul că, în opinia experților, partidele politice au devenit mai predispuse să accepte teza privind posibilitatea aplicării forței. Aceasta se referă în egală măsură atât la poziția partidului de

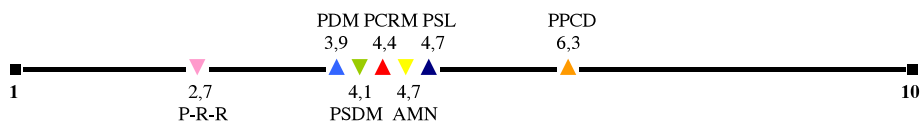
COMPETIȚIA PARTIDELOR ÎN MOLDOVA

Fig. 5. Posibilitatea aplicării forței în soluționarea conflictului transnistrean: forța militară nu poate fi aplicată în nici un caz versus forța militară poate fi aplicată în caz de necesitate.

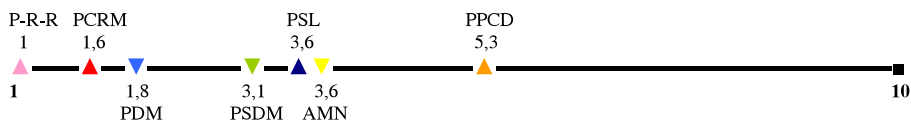
5a. Dinamica pozițiilor partidelor politice, *aprecierea dată de experți.*

5b. Pozițiile partidelor apreciate de către funcționari, *media partidului rezultată din aprecierea poziției de către întregul eșantion de funcționari, 2006.*

5c. Autoevaluarea partidelor, *aprecierea poziției partidului doar de către funcționarii săi, 2006.*

Notă: 1 – forța militară nu poate fi aplicată în nici un caz; 10 – forța militară poate fi aplicată în caz de necesitate.

guvernământ, cât și la pozițiile partidelor de opoziție. Gradul de schimbare a poziției PCRM, care în anul 2001 era categoric împotriva aplicării forței, este considerabil mai înalt față de gradul de schimbare a pozițiilor altor partide, în virtutea poziției categorice inițiale a comuniștilor.

Aprecierile experților în privința pozițiilor partidelor vizavi de problema aplicării forței pentru anul 2006, indică, de asemenea, faptul că între toate partidele parlamentare, partidul de guvernământ – PCRM – ocupă o poziție intermediară. Conform acelorași estimări, PSL și PPCD sunt mai predispuse, în comparație cu PCRM, de a accepta teza aplicării forței, în timp ce pozițiile PDM și AMN în comparație cu PCRM, ne vorbesc despre predispunerea lor mai mică pentru aplicarea forței. Totuși, după cum arată figura 5a, distanța

politică între partidele parlamentare în această problemă, cu excepția PPCD, nu este atât de semnificativă.

Pozițiile partidelor în viziunea funcționarilor săi sunt prezentate în figura 5b. Rezultatele acestor evaluări confirmă ideea similitudinii pozițiilor partidelor parlamentare în această problemă. Respondenții partinici menționează doar deosebiri nesemnificative între pozițiile partidelor reprezentate în Parlament, iarăși cu excepția PPCD. În aprecierile lor, funcționarii partinici plasează partidele parlamentare puțin mai spre dreapta scalei, decât o fac experții.

Aprecierile date de către funcționari pozițiilor partidelor pe care le reprezintă (autoevaluarea), prezentate în fig.5c, sunt considerabil mai modeste decât cele obținute din chestionarea întregului eșantion (media partidului). Este evident că majoritatea partidelor politice din Moldova sunt interesate să-și aroge imaginea de forțe politice pacifiste. Aceasta se referă, în primul rând, la partidul de guvernământ, a cărui poziție este apreciată de funcționarii săi cu 1,6 puncte.

În timp ce partidele politice demonstrează un nivel mic de polarizare în subiectul aplicării forței, opiniile experților în această chestiune variază esențial.

Tabelul 5. Pozițiile experților în problema **aplicării forței în procesul de aplanare a conflictului**: forța militară nu poate fi aplicată în nici un caz versus forța militară poate fi aplicată în caz de necesitate

Expert	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	Media
Evaluare	3	1	1	5	1	1	10	10	3	1	8	4,0

Poziția celor cinci experți, care și-au determinat atitudinea lor față de problemă apreciind-o cu cifra 1, poate fi interpretată ca una care exclude complet posibilitatea aplicării forței militare în rezolvarea conflictului transnistrean. Pe de altă parte, doi experți au fost la fel de ferm convinși în susținerea ideii posibilității aplicării forței. Pozițiile celorlalți experți s-au plasat între aceste două alternative radicale. Media de 4 puncte presupune că părerea colectivă a experților este aproape de poziția medie a partidelor parlamentare în anul 2006, indicată de experți în figura 5a. Această poziție presupune, mai degrabă, neacceptarea ideii de susținere necondiționată a aplicării forței, dar în același timp, nici nu exclude posibilitatea aplicării unor mecanisme de coerciție statală în scopul soluționării conflictului.

Concluzii

În esență, după cum arată datele acumulate pe parcursul studiului, există deosebiri esențiale între pozițiile și preferințele anumitor partide politice și a experților independenți. Aceste deosebiri nu au dispărut nici după așa-numitul consens național atins în anul 2005, consens referitor la principiile soluționării conflictului transnistrean. În particular, autoevaluările partidelor indică faptul că cele mai esențiale deosebiri între partidele cu cel mai mare succes electoral persistă în subiectele privind caracterul posibilei autonomii a Transnistriei, precum și în ceea ce privește consecutivitatea etapelor procesului de reglementare.

Rezultatele studiului mai evocă și necesitatea cercetării dinamicii temporale (în timp) a pozițiilor partidelor. Analiza efectuată a confirmat încă o dată teza emisă anterior de mai mulți analiști privind evoluția radicală a pozițiilor partidului de guvernământ. Însă, schimbări esențiale ale pozițiilor au fost înregistrate și în cazul altor partide longevive pe arena politică a țării. Contextele politice interne și internaționale, în care funcționează partidele, vor continua să determine corecții esențiale în pozițiile partidelor în privința anumitor aspecte ale procesului de negocieri.

După cum rezultă din formatul prezentării rezultatelor studiului, comunitatea experților a fost examinată în cadrul acestui studiu nu doar ca un izvor al expertizei în privința poziționării partidelor, dar și ca un subiect important al procesului politic. Experții dispun de o influență considerabilă asupra formării opiniei publice. Acest lucru s-a evidențiat în mod deosebit în cazul dezbaterii publice a inițiativei de federalizare în calitate de mecanism posibil de soluționare a conflictului. Studiarea dinamicii relațiilor dintre comunitatea experților și partidele politice constituie un element important al modalității sistemice de studiere a pozițiilor partidelor.